

A MAGYAR ISKOLÁK A ROMÁN URALOM ALATT

A ROMÁN Kormányzó Tanács vallás- és közoktatásügyi reszortfőnöke, Vasile Goldis, 1918 december 29-én kelt I. számú körrendeletében tudatta a magyar egyházak főhatóságaival, hogy egyházi és iskolai ügyekben ezentúl a román Kormányzó Tanács vallás- és közoktatásügyi reszortjához kell fordulniok. E rendelet kiadása után már kezdenek megjelenni az egyes állami iskolákban a Kormányzó Tanács felügyelői és főigazgatói, akik átveszik az iskolákat leltáraikkal együtt. Ez időponttól kezdve megszűnik ugyan minden hivatalos érintkezés a magyar kormánnyal, de az iskolák és tanítói személyzetük zavartalanul folytathatják tanítói munkásságukat és megkapják illetményeiket a Kormányzó Tanács utalványára egészen az iskolai év befejezéséig.

A valóságban az 1919/20. tanévvel kezdődik az elszakított Erdélyben a magyar iskolázás élet-halál harca az elnyomó román kormányzattal. Először az állami és a királyi katolikus iskolákat veszik el azon a címen, hogy a győztes román állam, a magyar állam jogutóda és így azt illeti meg a rendelkezés minden joga. A tanítói személyzetet felszólították eskütelre és pedig azzal a fenyegetéssel, hogy ha a kívánt esküt egy bizonyos időpontig le nem teszik, állásukból el fogják bocsátani. De a felekezeti iskolákat még nem bántják s ezért a magyar egyházak a végső áldozatra elszánva magukat, minden községben, hol valamikor felekezeti iskola volt, már az 1919/20. tanév elején megkezdik a felekezeti elemi iskolák felállítását. A nagyobb magyar közművelődési központokon az elrománosított állami közép- és polgári iskolák helyébe az esküt nem tett állami tanítószemélyzet alkalmazásával felekezeti magyar közép- és polgári iskolákat állítanak fel. Már ebben a tanévben — román hivatalos jelentés szerint — is 401 új felekezeti elemi, 33 polgári, 7 közép-, 7 felső kereskedelmi iskolát és 4 tanítóképzőt állítanak fel, sőt az elvett kolozsvári magyar egyetem némi pótlásául Kolozsváron egy akadémiai jelleggel bíró tanárképzőintézetet is.

A Kormányzó Tanács ez időpontban még nem viselkedett ellenségesen a magyar felekezeti oktatás fejlesztésével szemben, sőt Bransice Valér, a közoktatásügyi reszort főnöke, aki e kérdésben bizonyára a legkevésbé elfogult román politikus volt, azon kijelentés kíséretében, hogy a Kormányzó Tanács a kisebbségi oktatás kérdését úgyis az egyházak útján kívánja megoldani, azokat az állami iskolai épületeket, amelyeket a felekezetek engedték át a magyar államnak, az egyházaknak bérfizetés feltétele mellett, ideiglenesen visszaadta.

De az 1920/21. tanév kezdetével nyilvánvaló lett, hogy az iskolák államosítása Erdélyben is olyan kormányzati programmá lett, mint aminő a régi román királyságban, mely szerint magyar tannyelvű állami iskolákat, vagy legalább magyar párhuzamos osztályokat állít fel a kormány mindenütt, ahol a magyar tanulók elegendő száma ezt szükségessé teszi. Bennük alkalmazni fogja mindazokat a volt állami tanítókat és tanárokat, akik bár átléptek a felekezetek szolgálatába, de készek a tőlük megkívánt eskü letételére, sőt a magyar uralom alatt eltöltött szolgálati éveiket is beszámítja.

Állami rendelkezésre csakhamar egymásután alakultak meg a magyar falvakban az állami iskolák. A román kormánynak 1921-ben közzétett hivatalos statisztikája szerint már ekkor 296 ilyen állami és 38 községi iskolája volt. A következő 1922. évben a román kormánynak a Nemzetek Szövetségének genfi főttkárságához küldött jelentése szerint 472 állami és 45 községi magyar tanításnyelvű iskola volt. A magánoktatási törvényjavaslat indokolása — 1925-ben — 562 állami és 38 községi, tehát összesen 600 állami magyar tannyelvű iskoláról emlékszik meg.

E magyar tannyelvű állami iskolák szervezésének célja a magyar felekezeti iskolák letérése volt. Azzal, hogy átvette ez iskolákhoz a felekezeti szolgálatba átlépett volt magyar állami tanítókat, számos tanerőt vont el a felekezeti iskoláktól, amelyek közül ennek következtében több kénytelen volt kapuit bezárni. Hasonlóképpen több felekezeti iskola szűnt meg annak következtében, hogy a bérbeadott volt magyar állami iskolai épületeket visszavették.

A magyar lakosság e magyar tannyelvű állami iskolákkal szemben idegenül viselkedett. Gyermekeit nem volt hajlandó beírtni. Miután ez iskoláknál feltételül volt kikötve, hogy a tanító iskoláját benépesítse, mert ellenkező esetben állása megszűnik, a tanítók a román állami tanfelügyelők segítségét vették igénybe, akik persze hivatalos nyomással kényszerítik főként az alsóbbfokú hivatalnok, altiszt, nyugdíjas családokat állami iskolázásra. E rendelkezésekkel egyidejűen a felekezeti iskolák ellen is különféle zaklató intézkedéseket léptettek életbe. A felekezeteknek tudomásukra hozták, hogy egyik kisebbség vagy felekezet gyermekei nem járhatnak egy másik kisebbségnek, vagy felekezetnek iskolájába. így kezdődött meg az újonnan felállított felekezeti iskolák bezárása előbb lassú, de később egyre gyorsulóbb ütemben.

Az 1922/23. tanév fordulópontot jelent Románia kisebbségi iskolapolitikájában. Ez időpontig a román kormányok iskolapolitikája jóformán a hatalom kezelőinek egyéni felfogása szerint változott. A liberális párt kormányra jutásával alakult ki annak elnyomó és románosító jellege a maga egész kíméletlenségében és pedig e párt közoktatásügyi miniszterének, Angelescunak egyéniségéhez kapcsolódva.

Angelescu miniszter 1922-ben, a képviselőválasztások előtt, a hírlapok útján azt izente az erdélyi magyaroknak, hogy ő a magyar iskolákat nemcsak üldözni nem engedi, hanem ellenkezően, azon lesz, hogy a magyar felekezeti iskoláknak jobb dolguk legyen, mint

amilyen a magyar uralom alatt volt. Hogy ez ígérését miként váltotta be, jellemzését csak egy néhány intézkedésére szükséges rámutatni.

Elrendelte, hogy az 1923/24. tanévtől kezdve a magyar tanításhoz forduló állam iskolákban a román nyelv, irodalom, román történelem, földrajz és alkotmánytan román nyelven tanítandók. Ugyanez időponttól kezdve a szerzetesi, községi vagy társulati középiskolák első osztályában a tanítás nyelve kizárólag csak a román lehet. A magyar felekezeti iskolák más felekezeti tanulókat nem vehetnek fel. A 100.090. és 100.088/923. számú rendeletekkel pedig akként intézkedett, hogy a magyar felekezeti iskolákban is a román nyelvet, irodalmat, a román történelmet, földrajzot és alkotmánytant román nyelven kell tanítani. A tanügyi közigazgatás ellenőrző tisztviselőit a legkomolyabban utasította, hogy nemcsak az általa kiadott, hanem az eddigi összes rendeletek végrehajtását a legszigorúbban követelje meg a magyar felekezeti iskoláktól. Ha valahol azok végrehajtásában lanyhaságot vagy éppen makacsságot tapasztalának, tegyenek javaslatot az illető iskola bezárására vagy nyilvánosságai jogának megvonására.

Az ilyen utasítások birtokában levő tanfelügyelők és főigazgatók egymással vetélkedtek a hibák és a mulasztások megállapításában és jelentéseik alapján megindult az iskolák bezárása, vagy nyilvánossági jogának megvonása a legcsekélyebb ok, vagy éppen semmi komoly ok, sőt a legtöbbször minden megokolás nélkül. Például szolgálhat erre a brassói tankerületi főigazgatóság 2.642/923. számú rendelete, amely a következőképpen hangzott:

„Tisztelettel értesítjük, hogy a miniszter úr 90.127/923. számú rendeletével akként intézkedett, hogy azonnal bezárassanak a következő községekből levő felekezeti iskolák: Eresztevény (és még más 14 község) stb. iskolái és az egyház-községeknek iskolafenntartó joga a felsorolt községekben elvételüké.”

Jellemző a román tanügyi közigazgatás jogi felfogására, hogy az egyházközségeknek még iskolafenntartó jogát is egy egyszerű miniszteri rendelettel elvehetőnek nyilvánítja, s utána, hogy önkényes intézkedéseit utólagosan törvénnyel szankcionálja, az doni oktatás rendezéséről és egységesítéséről törvényjavaslatot terjesztett a román parlament elé, amelyik 1924 július 26-án törvénnyé is lett.

E törvény hétszintű elemi iskola-típust állapított meg kettős: alsó és felső *tagozattal*. Az alsó tagozat négy évfolyamból áll, a felső csak háromból. Az alsóban a tanítás nyelve kisebbségi nyelv is lehet, de a román nyelvet, irodalmat, a román történelmet, földrajzot és alkotmánytant románul kell tanítani. A felső tagozat csakis román tanításhoz forduló lehet.

E törvény egyik §-a kimondja, hogy a „román származású állampolgárok” gyermekei bármilyen vallásfelekezethez is tartozzanak, csak román tanításhoz forduló iskolákban tanulhatnak. Hogy mi a „román származás” valóságos ismerető jele, annak Sem a törvényben, sem a törvény végrehajtási utasításaiban semmiféle nyoma sincs. Ennek következtében minden kisebbségi román állampolgár ki van téve, hogy akármelyik állami alkalmazott: a községi jegyző vagy akár a csendőrsparancsnok is kénye és kedve szerint gyermekét románként nyilváníthassa.

E törvény 159. §-a a hatásosabb románosítás érdekében egy román kulturális zóna létesítését is elrendeli Erdélyben egy körülbelül 1,289.024 főnyi túlnyomóan magyar nemzetiségű román állampolgár által lakott területen. Ezen a területen még erdélyi román sem nevezhető ki tanítónak, csak régi királyságbeli születésű román, aki 50%-kal magasabb fizetést kap, mint erdélyi származású román kartársai és 1–2 évvel előléptetési ideje is megrövidül. Akik pedig e kisebbségi, vagy vegyes lakosságú területeken végleg le akarnak települni, azok 10 hektár területű birtokot kapnak az állami tartalékföldről.

Hogy e románosító kultúrterületen a kisebbségi (elsősorban magyar) tanításhoz forduló iskolákban minő értéktelen tanítói munkásság folyik, két hivatalos jellegű nyilatkozat tesz tanúságot. Maros-Torda megye román kir. tanfelügyelője hivatalos jelentésében, amelyben tankerületi iskoláinak 1924/25 évi munkásságáról beszámol, azt írja, hogy az iskola szempontjából teljesen értéktelen volt annak a 120 magyarul egy szót sem tudó román királyságbeli fiatal tanítónak munkássága, akiket e megye magyar tanításhoz forduló állami iskoláinál alkalmaztak. A románul nem tudó lakossággal nem tudnak érint-

kezni. Társadalmilag a jegyzőre s a faluban elhelyezett csendőrökre szorítva „vergődnek, mint a szárazra dobott hal, semmi eredményt sem érve el még a legnagyobb buzgalom mellett sem“.

Ugyancsak e románosító kultúrznabeli hiábavaló tanítói munkásságot világosítja meg Csík megye hivatalos iskolatanácsának következő megállapítása is: „A kormány megszüntette a magyar tanításhelyet a vármegye területén az összes állami iskolában és bevezette a román tanításhelyet. A tanítók csak románul tudnak és nem ismerik a gyermek nyelvét, úgyhogy nem tudják megértetni magukat a tanulóval, akit tanítani akarnak s a tanulók nem értik meg, hogy a tanító mire akarja őket megtanítani. Ez az oka, hogy a gyermekek még a harmadik tanévben sem tudnak írni és olvasni “

Mindez az állami elemi oktatásra vonatkozik és csak melleleg érinti a felekezeti iskolákat. A felekezeti oktatást általában és annak az államhoz való viszonyát Angelescu közoktatásügyi miniszter, a parlamenthez 1925 első hónapjában beterjesztett magánoktatási törvényjavaslattal szabályozta. E törvény lényegében semmi egyéb, mint összefoglalása mindannak, amit megelőzően rendeleti úton ráerőszakolt, az egyházak iskolai autonómiáját tekintetbe sem véve, a felekezeti iskolákra.

Mikor az erdélyi Magyar Párt értesült e törvénytervezet elkészülteiről, 1924 december 14-én Brassóban tartott értekezletén a legnagyobb energiával tiltakozott ellene, mert intézkedéseit a legnagyobb mértékben ártalmasnak tartotta a kisebbségi felekezetek iskoláira. Magában a parlamentnek mindkét házában is kemény harcot folytattak a párt képviselői, amelyben hathatós küzdőtársaik akadtak az erdélyi szász-német kisebbség parlamenti tagjaiban, akik saját iskoláikra vonatkozóan éppen olyan veszedelmesnek ítélték e törvénytervezet intézkedéseit, mint a magyar párti képviselők.

A magyar egyházak tudomást szerezve e törvényjavaslat tartalmáról, mindent elkövettek, hogy Angelescu minisztert legalább a súlyosabb intézkedések enyhítésére bírják, aki azonban makacsul elzárkózott minden kívánság és kérelem elől. Ekkor a magyar egyházak 1925 május 14-én külön-külön tartott gyűléseiken elhatározták, hogy miután a minisztert nem sikerült intézkedéseinek megváltoztatására bírni, a Nemzetek Szövetségénél keresnek védelmet. E határozatot tett követte és a három egyházi főhatóság: katolikus, református és unitárius együttes panaszát be is adta a Nemzetek Szövetségének genfi főtitkárságához.

Az erdélyi magyar egyházak panaszát a Nemzetek Szövetsége kiadta a román kormánynak azzal a felhívással, hogy rávonatkozó észrevételeit közölje a főtitkári hivatallal. A román kormány 1925 december 1-én közölte terjedelmes észrevételeit a főtitkári hivatallal.

E válasz nem került a nagy nyilvánosság elé s e miatt csak szűkebb körben ismeretes, pedig a román kormány kisebbségi oktatásügyi politikáját hívebben semmi sem jellemezhetné, mint ez a válaszirat, amely a maga nemében remeke az ügyvédi rabulisztikának és a bizantinus furfangnak. A felekezetek panaszában felhozott sérelmeket egyszerűen letagadja. A védelemnek azt a legselejtesebb módját használja, hogy a magyar közoktatásügyi kormányok iskolapolitikáját vádolja a tények elferdítésének és a magyar oktatásügyi törvények, így az Apponyi-féle 1907-i szövegének meghamisítása segítségével.

Példa erre, amit Apponyi sokat emlegetett 1907-i iskolai törvényeiről mond: „Apponyi grófnak 1907-es törvényei szintén arra törekedtek} hogy az állami fizetésrendezés útján tönkre tegyék a román oktatást. Abban az esetben, ha a román iskolák elfogadták az állami pénzsegélyt, bármilyen csekély volt is, kötelesek voltak nemcsak Magyarország történetét, földrajzát és alkotmányát, hanem a számtant, az általános földrajzot és a történelmet is magyarul tanítani.“ Ezt az állítást Angelescu oktatásügyi törvénytervezeteinek indokolásaiban is állandóan meg szokta ismételni igazolásával tervbe vett románosító intézkedéseinek.

Elteltekintve attól, hogy a kisantant kormányok kisebbségellenes politikáját nem lehet és nem is szabad a régi magyar nemzetiségi politikával a kisebbségek kárára összehasonlítani, mert ma a kisebbségi jog nemzetközi szerződésen alapuló nemzetközi kötelezettség és jog, nem pedig az egyes államok belügyi kérdése, Angelescu egyenesen meghamisítva idézi az Apponyi-féle törvény szövegét. Ez a törvény csak azt mondja, hogy a szóbanforgó tárgyak a miniszter által jóváhagyott tanterv szerint tanítandók és non azt, hogy magyarul.

Hogy Apponyi törvényének e szakaszát soha senki sem magyarázta úgy, mint Angelescu, — teljesen megbízható tanú Onisifor Ghibu kolozsvári egyetemi tanár, az erdélyi görög keleti román érseki egyház volt iskolai felügyelője, aki „Viata si organizatia bisericeasca si scolaria in Transilvania si Ungaria“ című 1915-ben Bukarestben megjelent könyvének 107. lapján a következően idézi e törvény hiteles szövegét: „Az állam segíyezi a felekezeti iskolákat, ha azok az általa kitűzött feltételeknek megfelelnek, azonban ez esetben őt tantárgynak (magyar nyelv, történelem, földrajz, alkotmánytan és számtan) tantervét az állam állapítja meg.“

Angelescu e válaszában ismételt hivatkozik állításainak támogatására, Onisifor Ghibu könyvére, tehát ismernie kellett Apponyi törvényének hiteles szövegét és mégis hamisan idézi. Hogy e törvényt, amíg érvényben volt, soha senki úgy nem magyarázta és nem is alkalmazta, mint a román kormány e válasziratában állítja, arra is teljesen megbízható tanú Onisifor Ghibu, aki „Anuarul Pedagogic“ című könyvének 167. lapján közölte az erdélyi görög keleti érseki egyházmegye által kiadott 1910 szeptember 30-i 11.410. számú körrendeletét, amely a szóbanforgó törvényre vonatkozóan utasításképpen a következőket rendeli: „A m felekezeti iskoláinkban legyenek azok államsegélyesek, vagy nemj az összes tantárgyakat kizárólag román nyelven kell tanítani, kivéve a magyar nyelvet, amelynek keretében számtani, történeti, alkotmánytani és földrajzi dolgok is felvehetők. Mindaz, ami e tárgyakból magyarul tárgyalatott, csak azután kerül sorra, miután azt az illető tárgy tanítási óráján megtanulták. A számtani, történelmi, alkotmánytani és földrajzi órákon a tanítás kizárólag román nyelven folyik.“

Angelescu miniszter e válaszirata szerint magyar tannyelvű állami elemi iskola 762, polgári 22, középiskola 9 van, holott parlamenti beszédeiben és a kormány hivatalos statisztikai közleményeiben mindig csak 600-ról történt említés. A román szenátusban 1928 április 5-én egy román szenátor kétségbevonta, hogy volna 600 magyar tanításnyelvű román állami elemi iskola. Ekkor kénytelen volt bevallani, hogy valóban csak 360 ilyen iskola van, a többi 240 más kisebbségek nyelvét használja tanításnyelvül. A 22 magyar tannyelvű polgári iskolával és a 9 líceummal is egészen másként áll a helyzet, mint a román kormány közoktatásügyi minisztere állítja. Ezt az 1924/25. tanévről kiadott hivatalos jellegű „Középiskolai Évkönyv“ adatai bizonyítják. Ez Évkönyv a XI. lapon azt írja: 8 polgári iskola van magyar és 3 román-magyar tanítás nyelvű. Ugyanebben az Évkönyvben találjuk meg a középiskolákra vonatkozó adatokat, amelyek szerint Románia területén egyetlen magyar tanításnyelvű állami középiskola sincs, csupán Nagyváradon a román tanításnyelvű állami líceum mellett, egy teljes magyar tagozat.

Angelescu közoktatásügyi miniszter e válasziratában nyíltan és őszintén nemcsak azt mondja meg, hogy a magyar felekezeti iskoláknak nem adott semmi állami segélyt, hanem azt is, hogy azért nem

ád, mert azokat feleslegeseknek és olyanoknak tartja, amelyek aláássák az állam tekintélyét. Ha védekező módszerét e pontnál is következetesen akarta volna használni, meg kellett volna mondania, hogy a magyar kormányok közoktatásügyi miniszterei nem tartották a 2.820 román felekezeti elemi iskolát és a 6 középiskolát sem feleslegesnek, sem olyanoknak, amelyek az állam tekintélyét aláássák, hanem olyanoknak, amelyek érdemesek arra, hogy az államtól 2,426.860 korona évi segílyt kapjanak.

A magánoktatásról szóló törvény egyik szakasza megtagadja azt a jogot a felekezettől, hogy tanítóképzőintézeteket és akadémiai jellegű főiskolákat állíthassanak fel. A törvénynek ez intézkedését a román kormány válaszirata a következőképpen védelmezi: „Nem engedni újak felállítását, mert abban a véleményben van, hogy elegendők a már meglévők a felekezeti tanszemélyzet hiányainak kielégítésére és mert az állami tanítóképzőkben kisebbségi tagozatok állíttatnak fel, melyekben az oktatás az illető kisebbség nyelvén folyik.“

A való igazság ezzel szemben a következő: A román közoktatásügyi kormány, — illetőleg az erdélyi Kormányzó Tanács — a székelykeresztúri volt magyar állami tanítóképzőintézetet az 1920/21. tanév kezdetével mint magyar tanítá nyelvű román állami tanítóképzőintézetet nyitotta meg. E tanítóképző-intézet iskolai bizottságának 1926 február 22-én kiadott hivatalos jelentése szerint, maga a szóbanforgó válasziratot megszerkesztő Angelescu miniszter személyesen rendelte el, hogy 1924 júniusában a képesítővizsgálatok kizárólagosan csak román nyelven tartassanak meg és hogy e képzőintézet az 1925/26. tanévtől kezdve, mint román tannyelvű tanítóképző-intézet folytassa tovább tanítói munkásságát. Mikor a román kormány válaszirátát összeállította, akkor már a keresztúri állami tanítóképzőintézet teljesen el volt románosítva.

E törvényjavaslat kétféle magániskolát ismer: nyilvánossággal bíró magániskolát és olyat, amelynek nincs nyilvánossági joga, amely utóbbi államérvényes bizonyítványt nem is adhat tanítványainak. Ez utóbbi iskolák tanítványai, ha államérvényes bizonyítványt akarnak szerezni, kötelesek egy állami tanintézetben magánvizsgálatot tenni. A nyilvánossági jogot a törvény minden követelményének megfelelő magániskoláknak csakis a miniszter adja meg. Határidőt tűzött ki, amelynek leteltéig az összes magániskoláknak be kell nyújtaniok kérelmüket a nyilvánossági jog elnyeréséért. Azok az iskolák, amelyek a törvény életbeléptetésének időpontjában bírtak e joggal, azt meg is tarthatják addig, míg a miniszter dönt. Ez időpontig alig van iskola, amely megkapta volna a végleges döntést. Még ma is Damokles kardja függ tehát minden magyar felekezeti iskola felett. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy egyetlen, 1918 után alakult felekezeti iskola sem fogja megkapni a nyilvánossági jogot, sőt olyan felekezeti középiskola sem, amelyik belesik a kulturális zónának abba a részébe, amely a mai Magyarországgal határos. Ezeket az iskolákat tartja Angelescu miniszter feleslegeseknek és olyanoknak, amelyek aláássák a román állam tekintélyét.

E magániskolái törvényt Jorga Miklós az általa szerkesztett „Neamul Romanesc“ című hetilap 1925 szeptember havi egyik számában jellemezte legtalálóbban. Jorga szerint a liberális politikai vezérek felekezeti és iskolai szempontból az állami hatalmat állították fel irányadóul. Megállapíthatóan csak egyetlen iskolát akartak: az államit kizárólagosan román tannyelvvel. Mikor látták} hogy ez kivihetetlen} arra törekedtek, hogy a nemromán tannyelvű iskolák számát mentül kevesebbre apasszák és ezeket illetően is azon voltak, hogy a nemzetiségeknek még csak jogi létezését se ismerjék el. Ezért e törvény egyetlen szót sem tartalmaz az ilyen jellegű iskolákra vonatkozóan, hanem hogy a való-ságot elpalástolhassa, „magániskolákról“ beszél

A román közoktatásügyi politika vezetői a hivatalos román köz-művelődési törekvések megvalósítandó céljául már kezdetben azt tűzték ki, hogy a magyar tanintézetek számát tömeges iskolaelvételek segítségével azért kell csökkenteni, hogy az erdélyi magyarság és az államalkotó román elem között az utóbbi számarányának megfelelően a helyes műveltségi arány helyreállítható legyen. De Erdélyben a főiskolai képzettségű magyarok számaránya most, tíz év után is nagyobb, mint a románoké. Intézkedni kellett tehát, mégpedig a törvényalkotás segítségével, hogy a megfelelő arányszám itt is helyre-állítható legyen. Ennek szolgálatául az úgynevezett baccalaureatusi törvény.

Kétségtelenül része volt e törvény megalkotásában az arra vonatkozó elhatározásnak is, hogy annak a szellemi proletariátusnak veszedelme delháritassék, amely a kellő előkészület és képezített tanárok nélkül hatra-vakra felállított román állami középiskolákból kikerülve, ostrom alá fogta a román főiskolák kapuit. De abból a gyakorlatból, amely állandósultnak vehető a baccalaureatusi vizsgálati törvény végrehajtásában, a legtárgyilagosabban ítélő pedagógus is kénytelen megállapítani, hogy ez a magyar középiskolai tanulókkal szemben olyan rejtett „numerus clausus“-féle, amelynek rendeltetése megakadályozni, hogy a magyar abiturientiensek a román többséghez való számarányuknál nagyobb tömegben mehessenek főiskolai tanulmányokra.

Ha meg lehetne állapítani, hogy e vizsgálatokon a siker a tudástól függ és nem a szerencsétől vagy a vizsgáztató tanárok ötletességétől, akkor nem volna oka az erdélyi magyar szülőknek e vizsgálatok ellen panaszkodni, — de román részről is általános az a vélekedés, hogy e vizsgálatok sikerének nagyobb biztosítéka a véletlen és a szerencse, mint a tudás. Ha egy évtizedig e vizsgálatokon a tudás és a jókészség állandóan háttérbe szorítva marad a véletlen szerencsével és a vizsgáztató tanárok ötletességével szemben, akkor ez a román részről kívánt helyes számarány nemcsak meg fog valósulni Erdély főiskolai végzettségű értelmisége között, hanem a fiatalabb főiskolai végzettségű magyar értelmiség sorai annyira megrikolnak, hogy az erdélyi magyar nép a szó szoros értelmében, vezetők nélkül marad úgy politikailag, mint kultúráilag és mint pásztor nélkül való nyáj elszéledve, áldozatául fog esni a románosítás farkasainak.

Az az amerikai küldöttség, amely 1927 tavaszán a „Vallási kisebbségek jogait védő amerikai bizottság“ megbízásából bejárta Erdélyt, „Roumania ten years after“ címmel közelebbről kiadott jelentésében megállapítja, hogy a „közigazgatási nyomás, a nyilvánossági jog

megvonása, a román nyelv követelése, az iskolai autonómia korlátozása, a sok beavatkozás, a tanterv megállapítása, a tanerők alkalmazása, az iskolák ellenséges szellemű felügyelete, a vizsgálatok méltánytalan szellemben való vezetése — mind a kisebbségi iskolák tönkretételét szolgálja. Az 1925-i törvények a kisebbségekkel szemben szűkeklbly nacionalista és elnyomó politikai eszközöket alkotnak“.

Hogy ez a kisebbségellenes román közoktatásügyi politika a magyar iskolázás tönkretételében az elmúlt tíz évben minő eredményt ért el, szembeszökően illusztrálja befejezésül a hivatalos román források alapján összeállított ez a kis statisztikai táblázat:

A magyar tannyelvű iskolák számában 1918-tól 1927-ig beállott változások:

	1918-ban			1927-ben		
	állami	felekezeti	összesen	állami	felekezeti	összesen
Főiskolai: egyetemi és akadémiai jellegű inté- zet	2	8	10	—	—	—
Középiskola: gimnázium és reáliskola	25	18	43	1	18	19
Polgári fiú- és leányiskola	53	52	105	3	34	37
Elemi iskola	1.497	1.088	2.585	360	830	1.190
Óvónőképző	—	4	4	—	1	1
Tanítóképző	9	13	22	—	4	4
Felsőkereskedelmi iskola	3	18	21	1	4	5
Felső ipariskola	11	—	11	—	—	—

BARABÁS ENDRE